13 Ιουλίου 2023

Φώτης Κόντογλου: Η ελληνικότητα και η επιστροφή στις πνευματικές ρίζες

/ Αφιερώματα

Αγιογράφος, ζωγράφος και σπουδαίος λογοτέχνης, με πλούσιο συγγραφικό έργο, αγιογραφήσεις σε πολλούς ναούς των Αθηνών και στυλοβάτης της Γενιάς του ’30, ο Φώτης Κόντογλου άφησε ανεξίτηλο το στίγμα του στην πενυματική και καλλιτεχνική ζωή του τόπου μας. Πεθαίνει σαν σήμερα, στις 13 Ιουλίου 1965.

Σήμερα, στο πρόγραμμα της **Pemptousia.tv** μπορείτε να παρακολουθήσετε βίντεο που αναφέρονται στην πολύ σημαντική συμβολή του στον χώρο της βυζαντινής εικονογραφίας καθώς αγιογράφησε ενοριακές εκκλησίες, ιδιωτικά παρεκκλήσια και μεγάλο αριθμό φορητών εικόνων.

Στις **16.20** δείτε το αφιέρωμά μας στο εκκλησάκι όπου μαρτύρησε η Αγία Φιλοθέη τη νύχτα της 3ης Οκτωβρίου 1588 όταν οι Τούρκοι εισέβαλαν στο ναό, την έδεσαν και τη μαστίγωσαν με ραβδιά αφήνοντάς την ημιθανή. Ο Φώτης Κόντογλου φιλοτέχνησε τον ναό, που αποτελεί πλέον ένα Βυζαντινό κόσμημα.

Στις **16.30** παρακολουθήστε το αφιέρωμα στον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου Κυψέλης ο οποίος θεμελιώθηκε το 1917 και εγκαινιάσθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 1932 από τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Χρυσόστομο Παπαδόπουλο. Όπως μας περιγράφει ο Προϊστάμενος του Ιερού Ναού Αρχιμανδρίτης Φιλόθεος, η Εκκλησία αγιογραφήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1950 από σημαντικούς ζωγράφους, όπως οι Φώτης Κόντογλου και Δημήτρης Πελεκάσης.

Στις **16.50** θα προβληθεί το αφιέρωμα στον Ιερό Ναό Παναγίας Κιμώλου. Ανάμεσα σε πολλές παλιές εικόνες του Ναού, οι πιστοί μπορούν να προσκυνήσουν την Ιερή εικόνα της Παναγίας Οδηγήτριας, την εικόνα των Εισοδίων της Θεοτόκου, έργο του Φώτη Κόντογλου, αλλά και τα Ιερά λείψανα της Οσίας Μεθοδίας.

Στις **17.40** δείτε το αφιέρωμα στο Ναό της Αγιάς Σωτήρας, της Παλιάς Κοκκινιάς Πειραιά, ο οποίος οικοδομήθηκε την περίοδο 1867-1869. Το βυζαντινού τύπου εξωκλήσι, όπως μας εξηγεί ο προϊστάμενος του Ναού π. Λεωνίδας,

κατασκευάστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα σε μια εποχή που στην Κοκκινιά κατοικούσαν ελάχιστες οικογένειες αγροτών, περιβολάρηδων και αμαξάδων. Κάποιες από τις αγιογραφίες του Ιερού Ναού είναι έργα του Φώτη Κόντογλου και του Ιωάννη Τερζή.

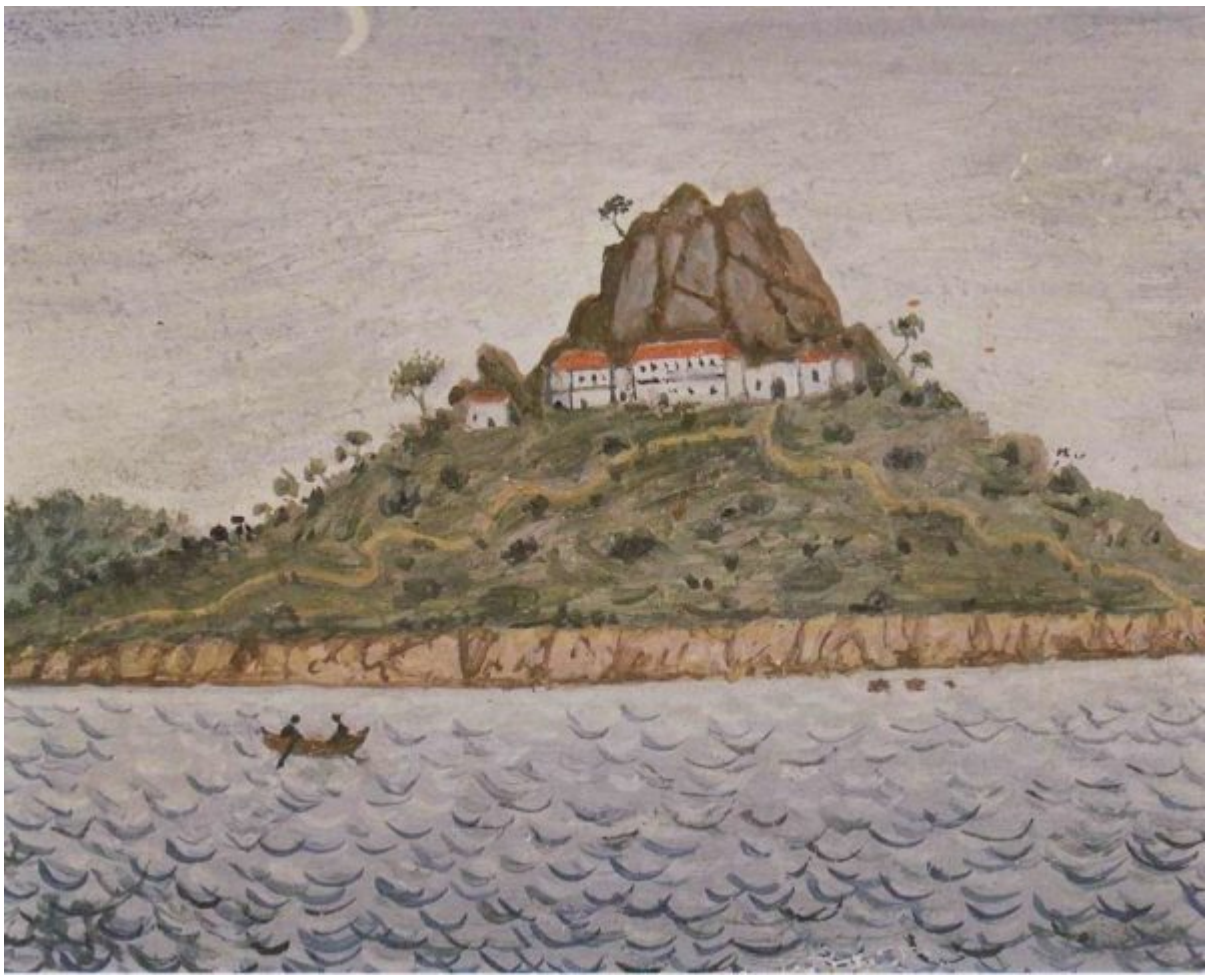

Αϊβαλί – Γαλλία – Αθήνα

Ο **Φώτης Κόντογλου** γεννήθηκε στις **8 Νοεμβρίου του 1895 στο Αϊβαλί** και από μικρή ηλικία έχασε τον πατέρα του, με αποτέλεσμα να μεγαλώσει με την μητέρα του και τον ιερομόναχο θείο του, Στέφανο Κόντογλου, από τη ζωή και τις αξίες των οποίων επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό. Από τα εφηβικά του χρόνια άρχισε να δείχνει το ταλέντο του στην εικαστική τέχνη, καθώς στα χρόνια του γυμνασίου έφτασε στο σημείο να εκδίδει περιοδικό με τη συνδρομή των συμμαθητών του το οποίο μάλιστα εικονογραφούσε ο ίδιος.

Κατά τα έτη 1913-1914 έρχεται στην Αθήνα για να φοιτήσει στη σχολή Καλών Τεχνών, την οποία σύντομα εγκαταλείπει για να πάει στο Παρίσι. Γρήγορα κατάφερε να ξεχωρίσει και μάλιστα κέρδισε τα εγκωμιαστικά σχόλια του διεθνούς φήμης γλύπτη Ογκίστ Ροντέν, ενώ το πρώτο του βραβείο έρχεται το 1916 με αφορμή την εικονογράφηση του βιβλίου του Κνουτ Χάμσουν «Η Πείνα».

Επιστρέφει στο Αϊβαλί το 1919, όπου διορίζεται καθηγητής στο Παρθεναγωγείο στο οποίο διδάσκει γαλλικά και τεχνικά. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1921, επιστρετεύεται για την Μικρασιατική Εκστρατεία. Με την καταστροφή του 1922 έρχεται αρχικά στη Λέσβο σαν πρόσφυγας με καΐκι.

Το 1923 πραγματοποιεί στη Μυτιλήνη την πρώτη του έκθεση ζωγραφικής, την οποία μεταφέρει στην Αήνα. Έπειτα από 4 χρόνια παντρέυεται την Μαρία Χατζηκαμπούρη και εγκαθίσται στη Νέα Ιωνία. Το 1933 καταφέρνει τελικά να λάβει το πτυχίο του από τη σχολή Καλών Τεχνών και εργάζεται ως συντηρητής εικόνων σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής ο Κόντογλου πουλάει το σπίτι του για λίγο αλεύρι, με αποτέλεσμα να αλλάζει συνεχώς κατοικίες. Σε αυτή την περίοδο φιλοξενείται διαρκώς σε σπίτια φίλων του.

Μετά την απαλευθέρωση έρχεται μια καθ’ όλα δημιουργική περίοδος για τον Κόντογλου. Τόσο στην εκκλησιαστική τέχνη όσο και στη λογοτεχνία, οι δεκατετίες από το τέλος του ’40 έως και το θάνατό του φανερώνουν λαμπρά δείγματα της καλλιτεχνικής του δημιουργίας.

Εραστής της ελληνικότητας

Ένα από τα βασικά θέματα με τα οποία ασχολήθηκε η Γενιά του ’30 είναι και αυτό της “ελληνικότητας”. Το αίτημα για τον προσδιορισμό του νήματος που διήκει και συνέχει γενεές γενεών σε τούτο τον τόπο, και τους δίνει την ταυτότητά τους και την ιδιοπρωσπία τους μέσα στην ιστορία. Μετά την κατάρρευση της Μεγάλης Ιδέας με την απώλεια των εδαφών της Μικράς Ασίας, έπρεπε να αναζητηθεί εκ νέου το κέντρο, ο πυρήνας που θα ενοποιούσε τις συνειδήσεις των Ελλήνων.

Μέσα σ’ αυτό τον ορίζοντα ο Κόντογλου από νωρίς άρχισε να στρέφεται στην παράδοση και την Ορθοδοξία. Εκεί βρήκε τα υλικά, τις λέξεις και τον τρόπο έκφρασης να χτίσει τον κόσμο του. Η επιμονή του στην επιστροφή στις πνευματικές ρίζες αυτού του λαού δεν σχετιζόταν με έναν φόβο απέναντι σε νεότερες εξελίξεις και προχωρήματα, όσο στην αίσθηση ότι εντός της παράδοσης υπάρχει εγγεγραμμένη μια αλήθεια, η δαψίλεια της οποίας μπορούσε να θρέψει και να ξεδιψάσει τον σύγχρονο άνθρωπο, όπου σύρρεται εκών άκων από τις εκάστοτε εξελίξεις και γίνεται άθυρμα στη δίνη της εκτεχνικευμένης μας εποχής.